

QUAN ĐIỂM HỒ CHÍ MINH VỀ ĐÀO TẠO LÝ LUẬN MÁC - LÊNIN

TS CHU ĐỨC TÍNH*

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định rằng, “đối với chúng ta, những người cách mạng và nhân dân Việt Nam, chủ nghĩa Mác - Lênin không những là cái “cẩm nang” thần kỳ, không những là cái kim chỉ nam mà còn là mặt trời soi sáng con đường chúng ta đi tới thắng lợi cuối cùng, đi tới chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản”. Vì vậy, để lãnh đạo “phong trào cách mạng lôi cuốn hàng triệu người”, để hoàn thành tốt công việc cách mạng, vượt “nghìn điều muôn loại phức tạp, khó khăn” và “để cân nhắc mọi hoàn cảnh phức tạp, nhìn rõ các mâu thuẫn, để giải quyết đúng các vấn đề, thì chúng ta càng phải cố gắng học tập lý luận Mác- Lênin”¹.

Trong suốt quá trình hoạt động và lãnh đạo cách mạng, Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến vấn đề đào tạo lý luận cho đội ngũ cán bộ, đảng viên và đào tạo cán bộ lý luận, đồng thời khẳng định đó là một trong những nhiệm vụ trọng yếu của Đảng ta.

Đến với chủ nghĩa Mác-Lênin, đến với con đường cứu nước theo cách mạng vô sản, trên hành trình trở về Tổ quốc, đấu tranh, thực hiện khát vọng giải phóng dân tộc, Hồ Chí

Minh đã chọn Quảng Châu - Trung Quốc làm điểm dừng chân và hoạt động (1924-1927). Thấm nhuần quan điểm của Lênin: “Không có lý luận cách mạng thì cũng không thể có phong trào cách mạng... Chi đảng nào được một lý luận tiên phong hướng dẫn thì mới có khả năng làm tròn vai trò chiến sĩ tiên phong”², Hồ Chí Minh không chỉ nắm vững mà còn vận dụng sáng tạo những nguyên lý lý luận của học thuyết Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của cách mạng Việt Nam. Hồ Chí Minh có những việc làm cần thiết chuẩn bị những tiền đề về chính trị, tư tưởng và tổ chức cho sự ra đời một chính đảng vô sản kiểu mới ở Việt Nam, từng bước đưa chủ nghĩa Mác-Lênin - “chiếc cẩm nang thần kỳ” đến với những người Việt Nam yêu nước, để soi đường, dẫn lối nhằm “hành động đúng”.

Chú trọng vấn đề trang bị lý luận mácxít cho lớp cán bộ cốt cán đầu tiên của cách mạng Việt Nam, những bài giảng của Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh ở lớp Huấn luyện chính trị (sau được *Hội Liên hiệp các dân tộc bị áp bức Á Đông* xuất bản thành *Đường Kách mệnh*), những bài viết của Người đăng trên tờ báo *Thanh Niên* - cơ quan ngôn luận của *Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên* về những nguyên lý của chủ nghĩa

* Báo tàng Hồ Chí Minh

Mác - Lênin, về đảng Cộng sản, Quốc tế Cộng sản, các tổ chức thanh niên, phụ nữ; về phương pháp vận động quần chúng, v.v. và việc truyền bá chủ nghĩa Mác- Lênin về trong nước đã làm cho phong trào công nhân và phong trào yêu nước của nhân dân ta phát triển lên một tầm cao mới. Ánh sáng lý luận của học thuyết cách mạng “chân chính nhất, chắc chắn nhất và cách mệnh nhất” cùng phong trào “vô sản hoá” đã góp phần đưa phong trào công nhân phát triển từ tự phát lên tự giác, dẫn đến sự ra đời của các tổ chức cộng sản ở Việt Nam.

Thành công của quá trình truyền bá, sự thâm nhập chủ nghĩa Mác- Lênin vào Việt Nam; thành công của *Hội nghị hợp nhất* các tổ chức cộng sản, thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam vào mùa Xuân năm 1930 đã khẳng định sự cần thiết phải trang bị lý luận Mác - Lênin cho những người Việt Nam yêu nước. Chất lọc những nguyên lý cơ bản của học thuyết Mácxit, dùng ngôn ngữ giản dị để biểu đạt, dùng phương pháp thích hợp để truyền bá, vừa phù hợp thực tiễn, vừa đáp ứng nhu cầu của dân tộc đang đòi hỏi, Hồ Chí Minh không chỉ trang bị cho những “hạt giống đỏ” của cách mạng Việt Nam lý luận tiên tiến của thời đại, để họ “có lý luận dẫn đường”, mà còn đồng thời đào tạo lớp “cán bộ lý luận chính trị” đầu tiên của Đảng.

Có đảng tiên phong lãnh đạo phong trào cách mạng, song từ thực tế quá trình tiếp nhận, tự học, được học và vận dụng về chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của Việt Nam, đồng thời thấu hiểu sâu sắc vai trò của lý luận và sự cần thiết phải có lý luận soi đường, “lý luận như cái kim chỉ nam, nó chỉ phương hướng cho

chúng ta trong công việc thực tế. Không có lý luận thì lúng túng như nhắm mắt mà đi” và “làm mà không có lý luận thì không khác gì đi mò trong đêm tối, vừa chậm chạp vừa hay vấp vấp”, trong *Báo cáo ngày 18-2-1930* gửi Quốc tế cộng sản, Hồ Chí Minh viết: “sự hiểu biết lý luận và chính trị của các đồng chí An Nam rất thấp, việc học tập và đọc sách báo ở thuộc địa gần như không có được”³. Từ đó, Người đề nghị Quốc tế Cộng sản có kế hoạch “tổ chức một lớp học ở Hồng Kông” để bồi dưỡng lý luận Mác- Lênin cho họ, tuy nhiên công việc đó chưa thực hiện được.

Từ thực tế phong trào cách mạng trong nước, Hồ Chí Minh nhận định: “vì thiếu kiến thức lý luận, buộc các đồng chí ấy phải mò mẫm từng bước, luôn luôn vấp vấp vì thiếu thốn”, nên đề nghị “phải cung cấp cho các đồng chí ấy những kiến thức tối cần thiết về lý luận soi đường, tạo điều kiện dễ dàng cho các đồng chí ấy tiến hành công tác”⁴, “bằng cách tạo điều kiện cho các đồng chí tiếp thụ được những kiến thức sơ đẳng nhất mà mỗi chiến sĩ đều phải có”⁵. Người chỉ rõ biện pháp khắc phục những khó khăn đó thông qua việc đề nghị cho xuất bản những cuốn sách nhỏ, đơn giản, rõ ràng và dễ hiểu viết về *Tuyên ngôn Đảng Cộng sản*, về Đảng Cộng sản và các tổ chức của Đảng, về lịch sử các tổ chức Thanh niên, Công hội, về Mác, Ăng ghen, Lênin... để làm tài liệu huấn luyện lý luận chính trị cho cán bộ đảng viên, giúp những người cộng sản Việt Nam nâng cao trình độ lý luận.

Lý luận Mác - Lênin giúp những người cộng sản có thể giới quan khoa học, phương pháp làm việc biện chứng, có đạo đức cách

mạng sáng ngời để quy tụ, lãnh đạo quần chúng, để xứng đáng với vai trò “tiên phong”. Học tập lý luận Mác – Lênin, theo Hồ Chí Minh càng trở thành công việc “cần kíp của Đảng”, khi những người cộng sản cảm quyền vì “học tập chủ nghĩa còn kém, cho nên tư tưởng của nhiều cán bộ và đảng viên chưa thuần thực, trình độ lý luận còn non nớt”⁶.

Theo Hồ Chí Minh lý luận là vũ khí tinh thần quan trọng, là rất cần thiết của những người cách mạng, đào tạo lý luận Mác-Lênin là một hình thức nhằm nâng cao sự giác ngộ lý tưởng cách mạng, củng cố niềm tin, để mỗi người, mỗi cán bộ, đảng viên và đặc biệt đội ngũ những người làm công tác lý luận của Đảng kiên định con đường, kiên định mục tiêu: Độc lập dân tộc và CNXH.

Dựa trên nền tảng lý luận cách mạng, khoa học được trang bị và không ngừng bổ sung qua thực tiễn, những người cộng sản, đặc biệt là đội ngũ cán bộ lý luận của Đảng không chỉ có đủ bản lĩnh, trí tuệ để xứng đáng với vai trò “lãnh đạo”, vai trò “cầm quyền” mà còn “phải làm kiểu mẫu về mọi mặt: *tư tưởng, đạo đức, lối làm việc*”⁷. Hồ Chí Minh đã chỉ rõ rằng lý luận cách mạng không giáo điều nên phải vận dụng sáng tạo, và học thuyết Mác - Lênin là một học thuyết mở, vì vậy trong quá trình hoạt động thực tiễn, những người cộng sản Việt Nam sẽ tự làm giàu tri thức, nâng cao trình độ lý luận của mình bằng việc thường xuyên “bổ sung bằng những lý luận mới rút ra từ thực tiễn sinh động”⁸. Từ đó, họ tìm ra quy luật và những vấn đề có tính quy luật của cách mạng, khắc phục được những sai lầm trong chỉ đạo thực tiễn và thiết thực rèn luyện đạo đức cách mạng.

Trước thực trạng “vì trình độ lý luận thấp kém cho nên đứng trước nhiệm vụ cách mạng ngày càng mới, trong việc lãnh đạo Đảng ta không khỏi lúng túng, không tránh khỏi sai lầm khuyết điểm”⁹, Hồ Chí Minh hiểu rằng để kiên định con đường đã lựa chọn, kiên định mục tiêu độc lập dân tộc và CNXH, để không phải “đi mò trong đêm tối, vừa chậm chạp vừa hay vấp vấp” và tránh sa vào cơ hội, giáo điều, tất yếu phải đào tạo một đội ngũ cán bộ lý luận của Đảng.

Đối với đội ngũ cán bộ làm công tác lý luận của Đảng, Hồ Chí Minh yêu cầu mỗi người trước hết phải học tập, thấm nhuần và phải vận dụng và phát triển lý luận Mác - Lênin bằng thực tiễn sinh động. Theo quan điểm của Người, để làm tròn nhiệm vụ là người cán bộ lý luận của Đảng, không chỉ hiểu chủ nghĩa Mác- Lênin, mà còn phải “học tập cái tinh thần xử trí mọi việc, đối với mọi người và đối với bản thân mình; là học tập những chân lý phổ biến của chủ nghĩa Mác-Lênin để áp dụng một cách sáng tạo vào hoàn cảnh thực tế của nước ta”¹⁰, để “hiểu được quy luật phát triển của cách mạng Việt Nam, định ra được đường lối, phương châm, bước đi cụ thể của cách mạng xã hội chủ nghĩa thích hợp với tình hình nước ta”¹¹.

Người cán bộ lý luận không chỉ lấy lý luận Mác - Lênin là nền tảng tư tưởng, là kim chỉ nam cho hành động, mà còn phải nhận thức sâu sắc vai trò, nhiệm vụ của mình, đó là: “Người huấn luyện phải *học thêm mãi* thì mới làm được công việc huấn luyện của mình... Người huấn luyện nào tự cho là mình đã biết đủ cả rồi, thì người đó dốt nhất”¹². Vì vậy, theo yêu cầu của Người: đội ngũ cán bộ lý

luận phải không ngừng học hỏi, tu dưỡng đạo đức cách mạng, không ngừng làm giàu tri thức, trình độ lý luận của mình bằng “những điều hiểu biết quý báu các đời trước để lại”, và học tập một cách sáng tạo, linh hoạt kinh nghiệm của các nước anh em để làm tốt công tác Đảng giao phó cho mình. Không thể để những người làm công tác lý luận thiếu hụt “nghiệp vụ”, không theo kịp sự phát triển và yêu cầu của cách mạng, Hồ Chí Minh nhấn mạnh Đảng phải có kế hoạch huấn luyện chặt chẽ, chu đáo, phải có tổ chức, có lãnh đạo sâu sát và tỉ mỉ, và đặc biệt “không nên bùn xin về các khoản chi tiêu trong việc huấn luyện”¹³. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Đảng ta tổ chức trường học lý luận cho cán bộ là để nâng cao trình độ lý luận của Đảng ta đảng giải quyết sự đòi hỏi của nhiệm vụ cách mạng và tình hình thực tế của Đảng ta, để Đảng ta có thể làm tốt hơn công tác của mình, hoàn thành tốt hơn nhiệm vụ cách mạng vĩ đại của mình”¹⁴. Và Người kết luận: trải qua những thời điểm bước ngoặt của cách mạng, Đảng luôn vững vàng vượt qua mọi thử thách, mọi hiểm nguy, chính là vì “chủ nghĩa Mác - Lênin đã giúp Đảng ta vượt qua những trận thử thách ấy”¹⁵.

Thấm nhuần những điều Lênin đã viết: "Không thể là một nhà lãnh đạo tư tưởng mà lại không làm công tác lý luận..., cũng như không thể là một nhà lãnh đạo tư tưởng mà lại không hướng công tác đó theo những nhu cầu của sự nghiệp, mà lại không tuyên truyền trong công nhân những kết luận của lý luận đó và không giúp đỡ họ tổ chức nhau lại"¹⁶, Hồ Chí Minh quan tâm, coi trọng công tác đào tạo cán bộ lý luận của Đảng và nhà trường làm nhiệm vụ

quan trọng này được mang tên Người, Trường Nguyễn Ái Quốc trước đây và Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh ngày nay. Dành sự quan tâm đặc biệt đến hoạt động của Nhà trường, lời căn dặn của Người đối với nhiệm vụ của Nhà trường, đối với những cán bộ được đào tạo tại đây: “Học để làm việc, làm người, làm cán bộ” (9-1949) và “trong Đảng ta trình độ lý luận còn thấp kém, không ai có thể tự xưng mình là giỏi lý luận”; “nói chung cán bộ ta đều cảm thấy nhược điểm của mình là thiếu lý luận, cho nên đều cảm thấy sự cần thiết phải học tập lý luận và yêu cầu Đảng phải tổ chức học tập lý luận cho cán bộ” (9-1957), v.v.. luôn có ý nghĩa thời sự và trở thành phương châm hành động của Nhà trường.

Để có một đội ngũ cán bộ lý luận đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của sự nghiệp cách mạng, ngoài việc đào tạo theo quy chuẩn ở hệ thống trường lớp trong nước, đội ngũ cán bộ lý luận còn phải đào tạo, bồi dưỡng ở nước ngoài, vừa được đào tạo, bồi dưỡng theo trường lớp, vừa được rèn luyện trong thực tế, và quá trình tự đào tạo là cực kỳ quan trọng. Bởi đó là tự bồi dưỡng, là quá trình tự học tập ở mọi lúc, mọi nơi, học từ những thành công và qua những lần thất bại trong công tác để rút ra những bài học kinh nghiệm cho bản thân. Và để thực hiện tốt nguyên tắc đó, theo Hồ Chí Minh, phải luôn tự đào tạo, bồi dưỡng, đồng thời được đào tạo, bồi dưỡng theo kế hoạch, theo trường, lớp, theo bài bản và đào tạo một cách có hệ thống từ thấp đến cao.

Hồ Chí Minh là người luôn gắn lý luận với thực tiễn, dùng kinh nghiệm trong thực tiễn để bổ sung cho lý luận. Cuộc đời Người là một mẫu

mục của nhà lý luận- thực hành, sâu sát thực tiễn và biểu đạt lý luận thông qua những bài nói, bài phát biểu, bài viết ngắn gọn, súc tích, dễ hiểu. Từ trải nghiệm của bản thân, Hồ Chí Minh đòi hỏi cán bộ lý luận của Đảng phải gắn lý luận với thực tiễn, phải thấm nhuần và quán triệt sâu sắc quan điểm cơ bản: thống nhất giữa lý luận và thực tiễn là một nguyên tắc cơ bản của chủ nghĩa Mác- Lênin. Đặc biệt, từ chỉ dẫn của Người: “Việc học tập lý luận của các đồng chí không phải nhằm biến các đồng chí thành những người lý luận suông, mà nhằm làm thế nào cho công tác của các đồng chí tốt hơn”, “nhằm mục đích học để vận dụng chứ không phải học lý luận vì lý luận”, “dùng lý luận đã học được để phân tích những thắng lợi và thất bại trong công tác”...; từ việc Người luôn đặt công tác giáo dục lý luận chính trong mối liên hệ trực tiếp với việc thực hiện vai trò lãnh đạo của Đảng, những người làm công tác lý luận - những cán bộ lý luận của Đảng không chỉ dừng lại ở việc không ngừng học tập lý luận, mà còn phải kịp thời và nghiêm túc tổng kết thực tế, rút ra những bài học, trên cơ sở đó nâng lên thành lý luận và không né tránh những vấn đề mới từ cuộc sống.

Thế giới có nhiều biến đổi khôn lường, tuy nhiên “trong mọi biến đổi cũng có một số điều quan trọng không hề thay đổi. Đó là lý tưởng xã hội chủ nghĩa, các tư tưởng nhân đạo chủ nghĩa, tự do, dân chủ và công bằng xã hội mà Chủ tịch Hồ Chí Minh, nhà yêu nước vĩ đại, người theo chủ nghĩa quốc tế đã cống hiến trọn đời mình cho những lý tưởng đó”¹⁷. Để hoàn thành vai trò người cán bộ lý luận nhất thiết phải hướng dẫn thực tiễn, để người thụ hưởng lý luận thấy nó thiết thực, không thể thiếu trong

cuộc sống. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII (6-1991) của Đảng Cộng sản Việt Nam quyết định: “Đảng lấy chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam cho hành động”. Bởi vậy, vấn đề đào tạo lý luận cơ bản trong hệ thống lý luận Mác - Lênin, cách vận dụng sáng tạo, có hiệu quả lý luận Mác - Lênin của các nước, những thành tựu lý luận mới và tư tưởng Hồ Chí Minh cho đội ngũ cán bộ lý luận chính trị của Đảng theo những chỉ dẫn của Hồ Chí Minh càng trở nên cần thiết hơn bao giờ hết.

Những quan điểm cơ bản của Hồ Chí Minh về vai trò của lý luận Mác- Lênin, về sự cần thiết phải đào tạo đội ngũ cán bộ lý luận của Đảng cho thấy sự cần thiết phải chú trọng hơn nữa các khâu và quy trình đào tạo, bồi dưỡng cán bộ lý luận; về nhiệm vụ phải tăng cường nghiên cứu thực tế để sớm nắm bắt được những vấn đề đang và dự báo sẽ xảy ra, đòi hỏi lý luận phải hướng dẫn; nhiệm vụ tập trung nghiên cứu lý luận và những ý kiến phản biện từ cơ sở, cập nhật đời sống thực tế của những vấn đề lý luận, góp phần rút ngắn tình trạng “lý luận thường lạc hậu hơn thực tiễn” của những người làm công tác lý luận – cán bộ lý luận. Bên cạnh đó, Đảng cũng phải quan tâm đến những nhân tố mới bổ sung đội ngũ cán bộ lý luận của Đảng một cách vừa cần thiết, vừa hiệu quả. Một trong những biện pháp đó chính là thông qua việc định kỳ tổ chức các hình thức thi tìm hiểu về lý luận Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh từ cơ sở đến Trung ương, để tìm ra những hạt nhân điển hình, những người có khả năng, đam mê nghiên cứu lý luận Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh.

(Xem tiếp trang 40)